

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА СІМЕЙНА МЕДІАЦІЯ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

12 березня 2021

Ведучі:

ТЕТЯНА БІЛИК

ОКСАНА МЕЛЬНИЧЕНКО

Ідея вебінару та його мета

- Домашнє насильство відповідно до нормативно-правових актів України
- Ідентифікація форм, та проявів домашнього насильства
- Дії медіатора у випадках виявлення ознак домашнього насильства
- Критерії та правові підстави (не)можливості проведення медіації з виявленим домашнім насильством
- Права постраждалої особи та спеціальні заходи для кривдника.

Експерт вебінару **Оксана Мельниченко**

- Оксана Мельниченко (Oksana Melnychenko)
- директорка центру надання соціальних послуг з 22 річним досвідом
- експертка та тренерка з питань запобігання та протидії домашньому насильству UNFPA та OSCE
- членкиня «Асоціації сімейних медіаторів України», "Ліги Медіаторів України"

Питання до експерта ставитиме **Тетяна Білик**

- акредитований медіатор (CEDR)
- тренер та супервізор медіаторів
- співзасновник МТЦ "Школа медіації"
- співзасновник та член наглядової ради "Асоціації Сімейних Медіаторів України" (АСМУ)
- співзасновник та член правління "Ліги Медіаторів України" (ЛіМУ)
- почесний член "Національної Асоціації Медіаторів України" (НАМУ)
- Контакт International Social Service (ISS) в Україні
- психотерапевт.

КОНФЛІКТ

КОНФЛІКТ

ДОМАШНЄ
НАСИЛЬСТВО

КОНФЛІКТ

- ❑ Гострий діалог може бути шансом для розвитку та поліпшення взаємин, будування стосунків.
- ❑ Конфлікти цілей: виражаються в тому, що сторони по-різному бачать стан об'єкта в майбутньому.
- ❑ Конфлікти пізнання (творчі конфлікти): виникають коли сторони мають різні погляди, ідеї та думки щодо вирішуваної проблеми.
- ❑ Емоційні (чуттєві) конфлікти: з'являються, коли в основі між особових стосунків лежать різні почуття та емоції людей.
  - партнери поважають один одного
  - партнери будують здорові та нетоксичні стосунки
  - конфлікт має певний позитивний вплив на розвиток стосунків, допомагає розрядити атмосферу.
  - Конфлікт – це тренажер, що сприяє розвитку вміння слухати та чути не тільки себе, а також аргументовано доносити свої погляди та думки

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

- ❑ умисне нанесення тілесних ушкоджень, які можуть призвести або вже призвели до травмування або порушення здоров'я (як фізичного, так і психічного), нанесення шкоди честі та гідності, а в окремих випадках і до смерті постраждалої особи
- ❑ посягання на статеву недоторканість людини, а також дії сексуального характеру щодо осіб, молодших 16 років.
- ❑ словесні образи чи погрози, переслідування чи залякування, які викликають у постраждалої людини емоційну невпевненість, нездатність себе захистити та чинять шкоду її психічному здоров'ю
- ❑ умисне позбавлення однією особою або групою осіб іншої людини або групи людей житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалі мають передбачене законом право.

Закон України «Про запобігання та протидію ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ»

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35)

□ **Домашнє насильство** - **діяння (дії або бездіяльність)** фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

- ▮ **кривдник** - особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі;
- ▮ **дитина-кривдник** - особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі;
- ▮ **особа, яка постраждала від домашнього насильства** (далі - постраждала особа), - особа, яка зазнала домашнього насильства у будь-якій формі;
- ▮ **дитина, яка постраждала від домашнього насильства** (далі - постраждала дитина), - особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства;

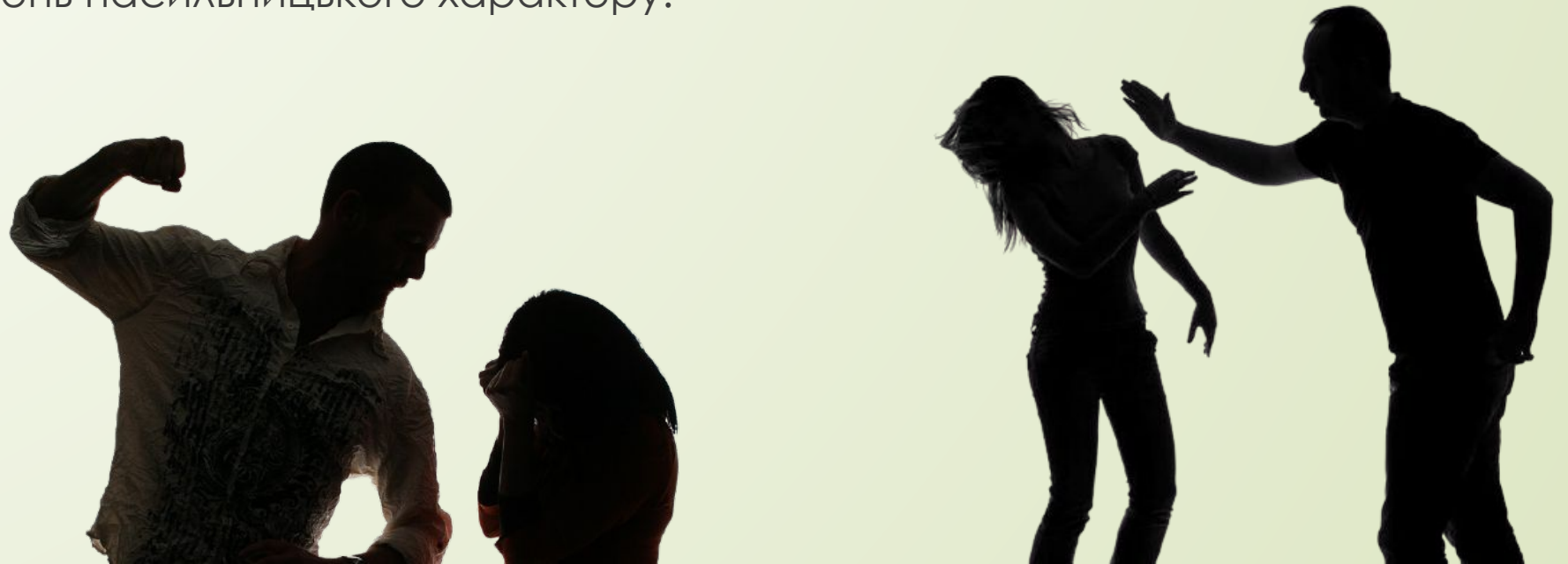
Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому
насильству незалежно від факту спільного проживання
поширюється на таких осіб:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- 6) особи, які мають спільну дитину (дітей);
- 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);

- 8) дід (баба) та онук (онука);
- 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- 11) рідні брати і сестри;
- 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);
- 13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;
- 14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;
- 15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя;
- 16) інші родичі, особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання.

Фізичне насильство

Фізичне насильство - форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Як зрозуміти, що кривдник застосовує фізичне насильство?

- ❑ вас не випускають з власного дому, або не впускають до нього;
- ❑ ваше тіло без вашого дозволу та проти вашої волі переміщують в межах держави або за кордон із застосуванням обману, погроз, сили;
- ❑ вас позбавляють їжі, перешкоджають відпочинку та сну;
- ❑ вам погрожують позбавленням життя або навмисно створюють ситуації, які становлять загрозу вашому життю та безпеці;
- ❑ вас змушують вживати алкоголь чи наркотики;
- ❑ вас штовхають або б'ють.

□ Вийдеш заміж – зрозумієш.

□ Б'є – то не любить, любить – зачить обіймає.

Сексуальне насильство

▣ **Сексуальне насильство** - форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності;

ЗГОДА НА СЕКС

Просто, як чай

Є чіткі ознаки сексуального насильства, які потрібно обов'язково знати

Отже, прояви сексуального насильства такі:

- зґвалтування;
- примус до небажаних сексуальних контактів;
- дотики до інтимних частин вашого тіла проти вашої волі;
- примус до сексу з іншими людьми;
- примус до збочених форм сексуальних стосунків;
- примус до роботи в порноіндустрії чи секс-бізнесі;
- примус до абортів чи вагітності;
- примус до спостереження за статевим контактом кривдника.

- Сексуальне насильство може мати місце також і у шлюбі, і це є злочином.

Психологічне насильство

▣ **Психологічне насильство** - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи;

- Кривдник викликає у постраждалої особи емоційну невпевненість та нездатність захистити.

Основні ознаки психологічного наси́льства:

- систематичні приниження та маніпуляції;
- образи словами, мімікою, жестами;
- постійні переслідування, контроль та погрози;
- зневажливе ставлення до бажань, думок, почуттів, а також безпідставна критика;
- позбавлення права на захист честі та гідності;
- шантаж;
- ігнорування чи дискримінація через переконання, віросповідання, походження, національну та расову приналежність.

Маніпуляції як прояв психологічного насильства

- ▣ **Вісхолдінг** (withholding) – партнер постійно переводить розмову зі значимої для вас теми. Засміює, заговорює, перемикає увагу, щоб не відповідати по суті. Співрозмовник не відмовляється від розмови, посміхається, уважно слухає, але при цьому уводить від суті.
- ▣ **Ігнорування** – це інструмент, за допомогою якого кривдник викликає в постраждалої відчуття провини та сорому, а також самотності; завдає тяжкого удару по впевненості партнера у собі; принижує гідність партнера, руйнує його самооцінку.
- ▣ **Неглект** (neglect) – ігнорування партнером своїх обов'язків по відношенню до близької людини, зневага нею та її потребами бажаннями та проханнями.
- ▣ **Тотальний контроль** викликає відчуття образи, пригніченості, дискомфорту.

Співзалежність – це патологічний стан, що характеризується потужною емоційною, соціальною чи фізичною залежністю від іншої людини: втрата відчуття впевненості у собі; страх самотійно приймати рішення; готовність на будь-що заради уникнення сварки; страх висловлювати свою думку, якщо вона не збігається з думкою партнера; інтереси партнера завжди для постраждалої особи на першому місці; особа щиро вважає, що її потреби завжди не мають значення; підозри та бажання постійно розуміти, що партнер від вас нікуди не подінеться.

Газлайтинг – форма маніпуляції, що змушує сумніватися в собі та втрачати відчуття реальності та самоцінності.

PA AGGRE S S I V E

▣ **Подвійні послання** – взаємно протирічні послання та фрази. «Йди звідси, що очі мої тебе не бачили» тримаючи за руку

▣ **Пасивна агресія** – подавлення прояву гніву. Кривдник не може проявити агресію прямо, Завуальовує її сарказмом, або підколками. «Який смачний борщ! А солі що не було?»

▣ **Обезцінювання** – приниження значимості почуттів, цінностей та успіхів інших людей або власних. «Отримала диплом! А чому не червоний?» «Не видумуй – тобі не боляче...»

Економічне насильство

- ▣ **Економічне насильство** - форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Як зрозуміти, що ви зіткнулися з економічним насильством?

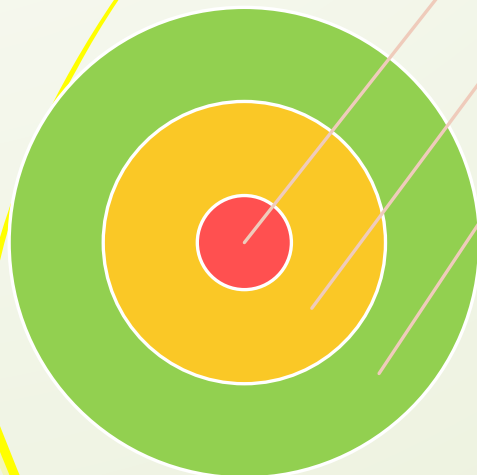
Наводимо основні ознаки:

- особу обмежують у доступі до власних коштів або забороняють використовувати власні кошти так, як вона вважає за потрібне;
- особу примушують до жебрацтва;
- особу позбавляють або перешкоджають у доступі до їжі, житла та іншого майна;
- майно пошкоджують;
- особу обмежують у працевлаштування, забороняють навчатися або працювати;
- особу шантажують.

Технологія «Тираж»

Диференціація типів
наси́льства

медіація не
проводиться

обережність з
динамікою

медіація
проводиться в
звичайному
порядку, увага до
деталей

Примусовий
контроль і будь-яке
наси́льство над
дітьми

Ситуаційне
наси́льство

Насильницький
опір

Сепараційне
наси́льство

Насилля і його
ознаки відсутні

ЦИКЛ НАСИЛЬСТВА

■ **Аб'юзивні відносини, стосунки** (від англ. *abusive relationships* — залежні, принизливі відносини) — відносини, в яких одна людина порушує особисті кордони іншої, принижує, допускає жорстокість в спілкуванні і діях з метою придушення волі жертви.

Віктімблеймінг

▣ **Віктімблеймінг** – це таке явище, при якому постраждала особа звинувачується у провокуванні насильства та у власній вині у тому, що трапилось. Тобто це усі ці «сам/сама винна».

Фрази, які свідчать про Віктімблеймінг:

- ▣ Не треба було провокувати!
- ▣ Чому він/вона це не зупинили?
- ▣ Певно, це йому/їй подобалося!
- ▣ На його/її місці я б ніколи...
- ▣ Якби він/вона був/була більш розумним(ою), сміливим(ою)...

Важливо!!!!

Домашнє насильство - злочин!

- Ніщо не може виправдати насильство
- Постраждала особа не буває винною, вона потребує підтримки
- Виправдання насильства – це зелене світло для кривдників
- Ніхто не має права звинувачувати постраждалу особу, це – табу
- Якщо ти постраждав від насильства, не дозволяй іншим звинувачувати тебе, ігноруй такі випадки.

Принцип конфіденційності та повідомлення про виявлені ознаки домашнього насильства

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

□ Протидія домашньому насильству - система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

- Стаття 19 п.3. **Громадяни України**, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, **яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або можуть стати діти, зобов'язані невідкладно повідомити про це до** районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, **виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України** або до цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.

-
-
- П. 9. Постанови КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» передбачає, що громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, інші заінтересовані юридичні та фізичні особи можуть брати участь в заходах у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі за власною ініціативою та/або залучатися до них суб'єктами відповідно до статті 17 Закону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, а також здійснювати інші заходи, передбачені статтею 14 Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”.
  - ....залучення до участі в таких заходах громадських об'єднань і заінтересованих осіб, забезпечення взаємного інформування про виявлені суб'єктами, зазначеними у пункті 7 цього Порядку, факти насильства у випадках, передбачених законом, з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом...

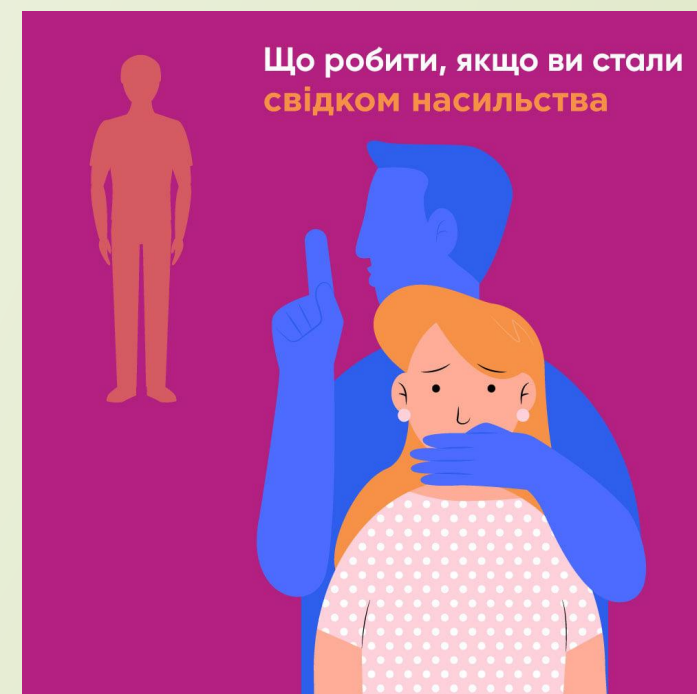
- П.11. Обробка персональних даних про особу, яка повідомила про вчинення насильства, або про постраждалу особу **здійснюється за згодою такої особи** або її законного представника уповноваженими особами суб'єктів з дотриманням вимог Закону України “Про захист персональних даних”.

Дії медіатора у разі виявлення ознак насильства

У разі ознак кримінального правопорушення та наявній загрозі життю та здоров'ю постраждалої особи:

- - повідомити поліцію на №102
- - за потреби медичної допомоги – зателефонувати на 103
- - поінформувати постраждалу особу про її права та можливості отримання допомоги
- - знаходитись з постраждалою особою до приїзду поліції та медиків.

Дії медіатора у разі виявлення ознак насильства без видимої загрози життю та здоров'ю постраждалої особи:

- - поінформувати постраждалу особу про ознаки насильства щодо неї
- - поінформувати постраждалу особу про її права та можливості отримання допомоги
- - отримати добровільну поінформовану згоду постраждалої особи на повідомлення про звернення та потреби постраждалої особи (п.32 Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»

Добровільна поінформована згода постраждалої особи не вимагається у випадках вчинення насильства стосовно дітей та недієздатних осіб, а також виявлення актів насильства кримінального характеру, обґрунтовану підозру щодо вчинення яких підтверджено за результатами оцінки ризиків.

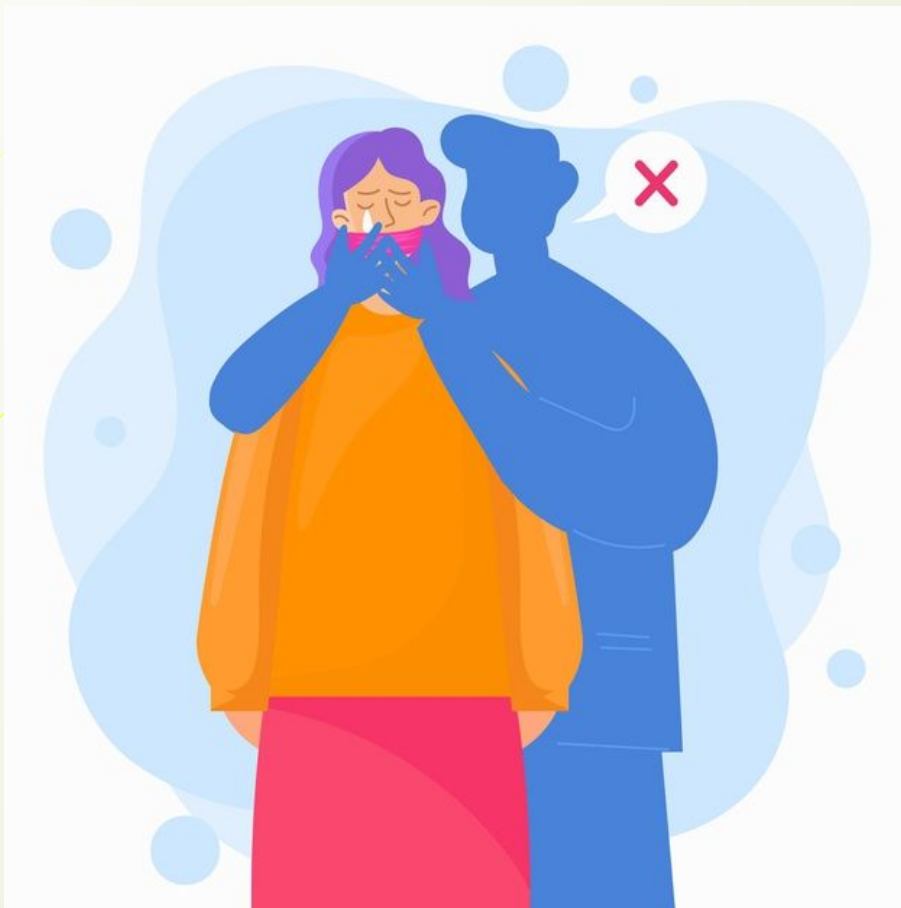
Стаття 21. Постраждала особа має право на:

- 1) дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках домашнього насильства, недопущення повторних випадків домашнього насильства;
- 2) звернення особисто або через свого представника до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) отримання повної та вичерпної інформації від суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про свої права і соціальні послуги, медичну, соціальну, психологічну допомогу, якими вона може скористатися;

- 4) безоплатне отримання відповідно до законодавства соціальних послуг, медичної, соціальної та психологічної допомоги відповідно до її потреб;
- 5) безоплатну правову допомогу у порядку, встановленому Законом України "Про безоплатну правову допомогу";
- 6) повагу до честі та гідності, уважне та гуманне ставлення з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

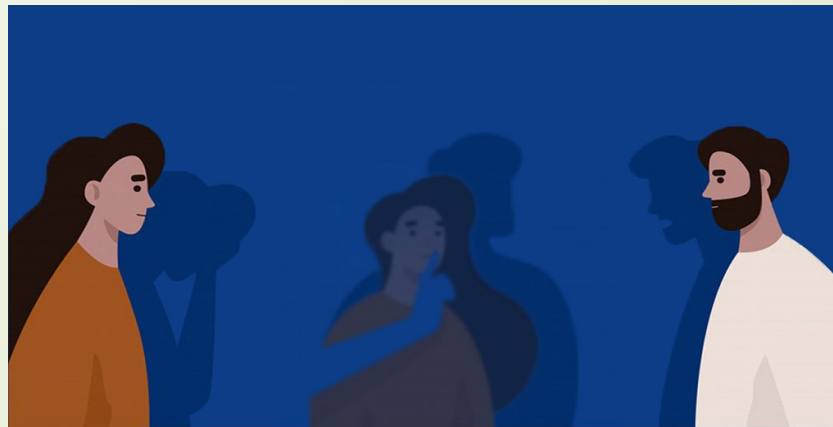

- 7) конфіденційність інформації особистого характеру, яка стала відома суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, під час роботи з постраждалою особою, та захист персональних даних;
- 8) вибір спеціаліста за статтю (за можливості);
- 9) відшкодування кривдниками завданих матеріальних збитків і шкоди, заподіяної фізичному та психічному здоров'ю, у порядку, визначеному законодавством;

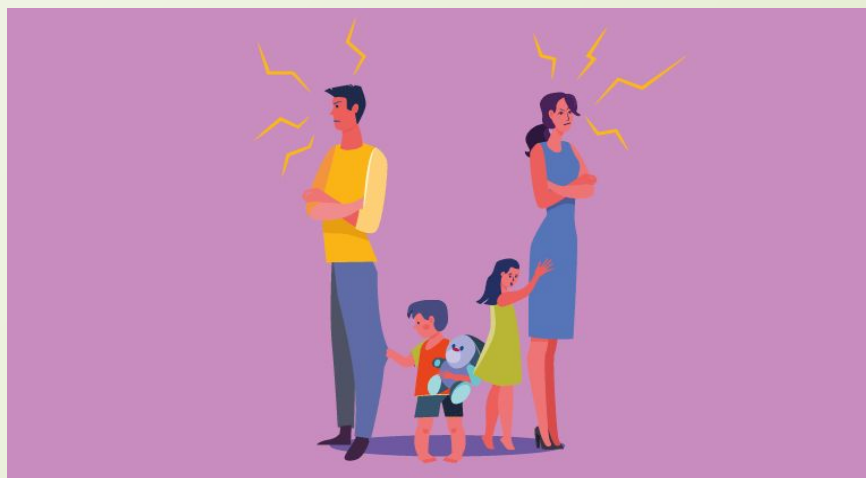
-
- 10) звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству;
  - 11) своєчасне отримання інформації про остаточні рішення суду та процесуальні рішення правоохоронних органів, пов'язані з розглядом факту вчинення стосовно неї домашнього насильства, у тому числі пов'язані з ізоляцією кривдника або його звільненням;
  - 12) інші права, передбачені законодавством у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Повноваження уповноважених підрозділів органів Національної поліції України

- виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

- взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;
- взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;

Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників (судом, за власним бажанням)

Алгоритм дій у випадку виявлення ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Виявлення постраждалих – Інформування поліції 102, Служби у справах дітей, сільської, міської ради територіальної громади, сприяння у наданні медичної допомоги 103.

Здійснення оцінки ризику (поліція), оцінки рівня безпеки дитини (Служба у справах дітей).

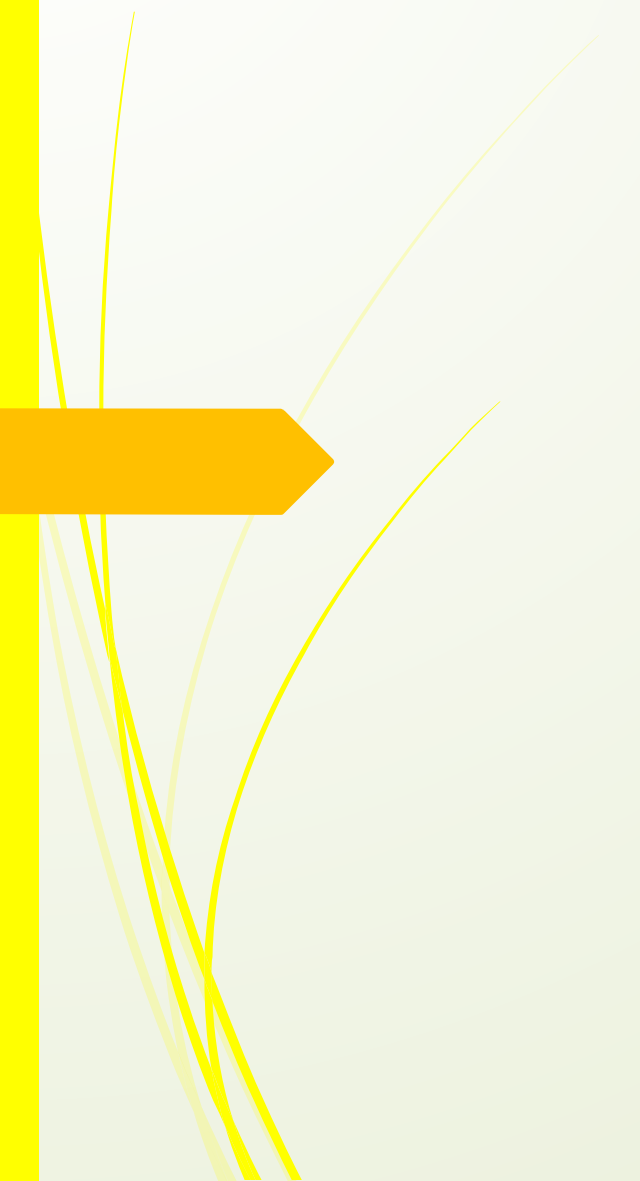
Винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників (поліція), ініціювання до суду про винесення обмежувального припису.

Надання соціальних послуг постраждалим особам суб'єктами на основі оцінки потреб особи/сім'ї(освіта, медицина, надавачі соціальних послуг, центри вторинної правової допомоги....), відповідно до повноважень.

Інформування про вжиті заходи сільської, міської ради територіальної громади, Служби у справах дітей.

Час для запитань ...

Дякуємо за увагу!